

Φυτεύσεις με ειδική στόχευση σε αστικούς χώρους

Δρ Γεώργιος Καρέτσος, Δασολόγος, Αναπληρωτής Ερευνητής
Ινστιτούτο Μεσογειακών & Δασικών Οικοσυστημάτων

Το τελευταίο διάστημα και με το τραγικό γεγονός της πυρκαγιάς στο Μάτι, ακούγονται και διατυπώνονται διάφορες απόψεις και θέσεις, ως συνήθως, ατόμων άσχετων με το αντικείμενο και οι οποίοι φυσικά έχουν άγνοια, που στη συνέχεια μεγεθύνονται και εξαπλώνονται δημιουργώντας εξαιρετικές συγχύσεις και δεν είναι λίγες οι φορές πανικό. Η όποια νηφαλιότητα περιττεύει σε τέτοιες περιπτώσεις ακόμη και από τους ψυχραιμότερους και επαληθεύει ότι στη χώρα μας κυριαρχεί η εντύπωση και όχι η ουσία, αφαιρώντας τον ρόλο σε όσους ειδικούς επιστήμονες και δασολόγους να εκφράσουν τις αντικειμενικές και επιστημονικά τεκμηριωμένες απόψεις. Αυτό θέλω να πιστεύω ότι θα ξεκαθαρίσει στο επόμενο χρονικό διάστημα όταν θα έχουμε συνειδητοποιήσει πλήρως την έλλειψη των συνανθρώπων μας που χάθηκαν και τις ζημιές που έχουν υποστεί οι υποδομές και οι περιουσίες.

Ήδη όμως από τώρα, πολλοί κάτοικοι της περιοχής αναρωτιούνται για το τι είδη μπορούν να χρησιμοποιήσουν, στον περιβάλλοντα χώρο της κατοικίας εντός της ιδιοκτησίας τους ώστε να είναι περισσότερο προστατευμένοι σε ένα παρόμοιο γεγονός. Βέβαια πρέπει να έχουμε υπόψη, ότι δεν υπάρχουν είδη φυτών που να μην καίγονται, απλά κάποια από αυτά συμπεριφέρονται καλύτερα στη φωτιά παρουσιάζοντας μεγαλύτερη βραδύτητα στην καύση. Προφανώς κανείς δεν μπορεί να υποκρεώσει κάποιον ιδιοκτήτη να χρησιμοποιήσει σιδηρόπυλο, απλά προς αποφυγή σοβαρών λαθών θα μπορούσαμε να προτείνουμε κάποια είδη, χωρίς να γνωρίζουμε τη διαθεσιμότητα στα φυτώρια. Η χρήση αυτών των φυτών για να διασφαλίζεται η επιτυχία θα πρέπει να γίνεται μετά από σχεδιασμό του αρμόδιου γεωτεχνικού.

Και επειδή είμαι δασολόγος θα προτείνω πρώτα είδη που η ίδια η ελληνική φύση μας κληροδότησε και αναπτύσσονται κατά βάση στις θερμότερες περιοχές της. Κάποια από αυτά έχουν χρησιμοποιηθεί με επιτυχία, ενώ πολλά άλλα φυτά είναι άγνωστα στο μέσο συμπολίτη μας, για τον οποίο γενικά υπάρχει θα έλεγα μια έλλειψη γνώσης για τα φυτά, και οι φυτωριόχοι δε δοκίμασαν να αναπτύξουν πλην εξαιρέσεων, κάποια από αυτά. Είναι άλλωστε κοινός τόπος πλέον, ότι οι Έλληνες φυτωριόχοι προτιμούν να κάνουν εισαγωγή έτοιμων φυταρίων από το εξωτερικό παρά να παράγουν οι ίδιοι. Από την άλλη πλευρά, τα κρατικά φυτώρια της Δασικής Υπηρεσίας βρίσκονται σε μαρασμό λόγω έλλειψης προσωπικού και πιστώσεων και δεν έχουν

τη δυνατότητα να καλύψουν ειδικές ανάγκες από το σύνολο των προτεινόμενων ειδών. Μπορούν όμως να απευθύνονται οι πολίτες στη Διεύθυνση Αναδασώσεων για διαθεσιμότητα. Ιδιωτικές πρωτοβουλίες υπάρχουν, αλλά είναι σπάνιες.

Καλό είναι, στο σημείο αυτό, να επισημάνουμε ότι οι ορθές συμβουλές παρέχονται από τους περισσότερο αρμόδιους Γεωπόνους ή Δασολόγους που γνωρίζουν τη φυσιολογία και τις απαιτήσεις των φυτών στο έδαφος, στο πότισμα στην προστασία και στη διαχείριση (π.χ. ορθή κλάδευση). Αυτό τονίζεται γιατί στον χώρο του πρασίνου έχουν τα τελευταία χρόνια εισβάλει ειδικότητες, κυρίως μηχανικών και αρχιτεκτόνων, που δεν αμφισβητώ την επιστημονική τους αλλά δε γνωρίζουν τις απαιτήσεις των φυτών και περιορίζονται στη μορφή και τον χρωματισμό για να έχουν το επιθυμητό αισθητικό αποτέλεσμα. Η επιβίωση όμως ενός τέτοιου εγχειρήματος, τις περισσότερες φορές είναι απογοητευτική ή στην καλύτερη περίπτωση θα χρειασθεί να υποστηριχθεί με μεγάλες ποσότητες εξωτερικής ενέργειας για να σταθεί, που σημαίνει πολλαπλάσιο κόστος και επεμβάσεις. Οι προτάσεις μας αντιθέτως στηρίζονται στη μικρότερη δυνατή χρήση εξωτερικής ενέργειας. Τίποτε όμως το ανθρωπογενές δεν μπορεί να σταθεί χωρίς τη δική μας υποστήριξη. Αυτό που πρέπει να πρωτανεύει, είναι να προσεγγίζουμε τις φυσικές λειτουργίες και φυσιολογικές απαιτήσεις των ειδών.

Ο αρχικός σχεδιασμός του οικοπέδου μας και του ελεύθερου διαθέσιμου χώρου πρέπει να τηρηθεί ως βασική αρχή. Σε μικρές αυλές είναι προτιμότερο να χρησιμοποιούμε αντίστοιχου μεγέθους δένδρα και θάμνους ή και αναρριχώμενα σε φράκτες. Από αυτά θα πρέπει να επιλέξουμε αν θέλουμε να είναι φυλλοβόλα ή αειθαλή. Τα φυλλοβόλα έχουν το πλεονέκτημα να μας χαρίζουν τη σκιά το καλοκαίρι και τον χειμώνα να μας εξασφαλίζουν περισσότερο ήλιο που μας είναι επιθυμητός. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί και η διαθεσιμότητα νερού για ποτίσματα, που κάποια είδη το επιζητούν περισσότερο και άλλα λιγότερο. Πάντως το κόστος του νερού πρέπει να συνυπολογισθεί. Ένα άλλο στοιχείο είναι η χρηστικότητα των φυτών που πρέπει να επιλέξουμε, όπως επί παραδείγματι καρποφόρα, αρωματικά, φαρμακευτικά κ.λπ. ή απλά καλλωπιστικού ενδιαφέροντος ή και συνδυασμός τους.

Στα ακόλουθα προτεινόμενα είδη δίνεται η επικρατούσα ονομασία αλλά και τα επιστημονικά ονόματα, ώστε ο ενδιαφερόμενος να μπορεί να ανατρέξει στο διαδίκτυο και να έχει και οπτική επαφή με αυτά, από την πληθώρα των φωτογραφιών που είναι διαθέσιμες.

ΦΥΛΛΟΒΟΛΑ ΘΕΡΜΟΦΙΛΑ ΕΙΔΗ

Μουριά (*Morus alba* και *Morus nigra*). Από τα φυλλοβόλα το πλέον δοκιμασμένο και αρκετά διαδεδομένο είδος, είναι η μουριά. Υπάρχουν πολλές ποικιλίες και πρέπει να επιλέξουμε αν θέλουμε καρπούς ή όχι. Συνήθως ένα αυστηρό κλάδεμα κάθε χρονιά αποτρέπει τη δημιουργία ανθέων και καρπών και πρέπει να προγραμματίζονται στη διάρκεια του χειμώνα. Υπάρχουν βέβαια και διαθέσιμες ποικιλίες που δεν καρπίζουν. Το σημαντικότερο «προσόν» της είναι ότι μπορεί να λάβει επιθυμητές μορφές κόμης με κατάλληλη διευθέτηση των κλάδων.



Συκιά (*Ficus carica*). Η συκιά είναι ένα αρκετά παρεξηγημένο είδος όχι πολλές φορές αδικώς, που μπορεί όμως, υπό προϋποθέσεις, να χρησιμοποιηθεί. Κι αυτό καρποφόρο, δύσκολο στον χειρισμό και τον έλεγχο από παραβλαστήματα και επεκτατικότητα και την τάση του να φυτρώνει σε σχισμές τοίχων και λιθοδομών. Δεν παύει όμως να έχει κάποια καλύτερη συμπεριφορά απέναντι στη φωτιά. Σε απομακρυσμένες θέσεις του οικοπέδου μπορεί να φυτευτεί για να αποφεύγεται και η άμεση επαφή με το φύλλωμα που προκαλεί ερεθισμούς στο δέρμα.

Αμυγδαλιά (*Amygdalus dulcis* ή *Prunus dulcis*). Η αμυγδαλιά επίσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς να έχει ιδιαίτερες απαιτήσεις και επιδέχεται κλαδέματα. Θα μπορούσαμε να προτείνουμε και την καρυδιά (*Juglans regia*), αλλά γίνεται μεγαλύτερο δένδρο και έχει περισσότερες απαιτήσεις σε νερό και φυτοπροστατευτικά προϊόντα, αν θέλουμε να γευτούμε και τους καρπούς της. Πρέπει να πούμε βέβαια ότι είναι έξω από τον αυξητικό της χώρο αλλά μπορεί σε δροσερά περιβάλλοντα να ευδοκιμήσει.



Άλλα είδη περισσότερο δασικού ενδιαφέροντος που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε οικιστικές περιοχές είναι τα ακόλουθα:



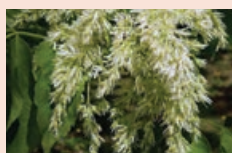
Κουτσουπιά (*Cercis siliquastrum*). Ένα ενδιαφέρον είδος, που δεν έχει ιδιαίτερες απαιτήσεις είναι η κουτσουπιά. Γίνεται μικρό δένδρο με εντυπωσιακή ανθοφορία την άνοιξη αλλά δε διαρκεί για μεγάλο διάστημα. Το σχήμα των φύλλων της νεφροειδές, εντυπωσιακό επίσης και μπορεί να εξελιχθεί σε μικρό ή μεγαλύτερο δένδρο.

Μελικουκιά (*Celtis australis*). Έτερο ελληνικό είδος που έχει περιέλθει στην αφάνεια και δεν έχει ιδιαίτερες απαιτήσεις είναι η μελικουκιά (μελικουκιά). Διαθέτει πυκνό εξαιρετικό φύλλωμα και επιδέχεται κλαδέψεις. Συνήθως μικρό δένδρο ή και μεγαλύτερο σε πλούσιο έδαφος και νερό.



Κοκκορεβιθιά (*Pistacia atlantica* (=palaestina)). Η κοκκορεβιθιά και ειδικά το αναφερόμενο είδος έχει χρησιμοποιηθεί σε διάφορα μέρη της χώρας μας και κυρίως στην Αττική. Συγγενές της φυστικιάς. Φυσικός χώρος εξάπλωσής της στη χώρα μας είναι τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και η Κύπρος. Γίνεται μικρό ή μεγάλο κατά περίπτωση δένδρο με πλούσιο φύλλωμα και σφαιρική κόμη. Μπορεί να παράγει μαστίχη λίγο διαφορετική της Χίου. Στην Κύπρο την αποκαλούν πίσσα (παραφθορά του ονόματος φυστικιά).

Βελανιδιές (*Quercus ithaburensis* και *Quercus pubescens*). Δύο δασικά είδη φυλλοβόλα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν είναι οι βελανιδιές (βασιλική δρυς και χνοώδης δρυς). Η πρώτη εμφανίζεται φυσικά σε όλο τον αυξητικό χώρο των αειφύλλων πλατυφύλλων και η δεύτερη ευκαιριακά. Είναι βέβαια βραδειαυχή είδη και εξελίσσονται μετά από πολλά χρόνια σε μεγάλα εντυπωσιακά δένδρα. Άρα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο διαθέσιμος μελλοντικός χώρος.



Φράξος (*Fraxinus ornus*). Έτερο είδος που μπορεί να χρησιμοποιηθεί είναι ο φράξος, θάμνος ή δένδρο, που στη φύση συναντιέται σε μίξη φυλλοβόλων και αειφύλλων δασών. Προσοχή στη χρήση του συνιστάται για την αλλεργιογόνο δράση του, παρόμοια της ελιάς στην ανθοφορία. Άλλωστε είναι συγγενικό είδος. Παράλληλα, θα μπορούσαμε να συστήσουμε και τον συγγενικό νερόφραξο αλλά είναι είδος που απαιτεί πολύ νερό και αυτό αποτρέπει τη χρήση του σε αστικό περιβάλλον. Ενδεχόμενα σε βορειότερες επαρχίες να ταίριαζε.

Ιπποκαστανιά (*Aesculus hippocastanum*). Το ίδιο ως ένα βαθμό ισχύει και για την ιπποκαστανιά, η οποία χρησιμοποιήθηκε στην Κηφισιά αλλά υποφέρει από έλλειψη σχετικής υγρασίας το καλοκαίρι. Σε βορειότερες ή ορεινότερες επαρχίες θα ανταποκρινόταν καλύτερα.



Υγράμβαρικ (*Liquidambar orientalis*). Η υγράμβαρικ είναι δένδρο που στη Θεσσαλονίκη έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως και φαίνεται ότι βρήκε τον ιδανικό της χώρο. Στη νότια Ελλάδα δεν έχει δοκιμασθεί αν και ο φυσικός της χώρος είναι για τη χώρα μας μόνο η Ρόδος. Εντυπωσιακό δένδρο που μπορεί να εξελιχθεί σε όγκο και ύψος. Θεωρείται ζωντανό απολίθωμα και τα φύλλα της είναι αστεροειδή. Θα μπορούσε να δοκιμαστεί και νοτιότερα.

Πλατάνι (*Platanus orientalis*). Το πλατάνι επίσης είναι είδος που μπορεί να εξελιχθεί σε μεγάλο δένδρο. Εμφανίζει εξαιρετική αντοχή στη φωτιά αλλά απαιτεί επαρκείς ποσότητες νερού. Τελευταία απειλείται από την ασθένεια του μεταχρωματικού έλκου, που το νεκρώνει (*Ceratocystis platani*) και χρειάζεται προσοχή στις επεμβάσεις και την αποφυγή διάδοσης της προσβολής.





Φλαμουριά ή τιλιά (*Tilia tomentosa*). Υπάρχουν και άλλα είδη διαθέσιμα αλλά αναφερόμαστε στο πλέον διαδομένο σε πάρκα. Δένδρο των υγρότερων περιοχών της χώρας μας. Στην Αττική συναντάται σε αρκετές περιπτώσεις αλλά γενικώς σπανίζει. Στη Λάρισα έχει χρησιμοποιηθεί ευρύτερα και την άνοιξη πλημμυρίζει με αρώματα την πόλη. Τα άνθη της χρησιμοποιούνται για την παρασκευή τσαγιού με ιδιαίτερη γεύση και άρωμα που δεν το αποδέχονται όλοι. Διαθέτει πλούσιο φύλλωμα και εξασφαλίζει σκιά και δροσιά. Απαιτεί επίσης διαθέσιμο χώρο και θα ήταν σωστό να εγκαθίσταται σε πλατείες.

Χρυσόξυλο (*Cotinus coggygria*). Θαμνώδες φυτό της ζώνης μίξης αειφύλλων και φυλλοβόλων. Εντυπωσιακός θάμνος με μεγάλα φύλλα και άνθη με τη μορφή νέφους την άνοιξη. Το φθινόπωρο τα φύλλα του γίνονται κόκκινα πριν πέσουν και δημιουργεί εκπληκτικές εναλλαγές χρωμάτων για αρκετό χρονικό διάστημα.



Σουρβιά (η αρχαία όα) (*Sorbus aucuparia* και *Sorbus domestica*). Εκτός από τα σταυρόλεξα, στη χώρα μας τα προτεινόμενα δύο είδη της (των πουλιών και η οικιακή) μπορούν να αναπτυχθούν στη θερμότερη ζώνη. Τη συναντήσαμε σε ωραίες μορφές στη Σκόπελο σε αυλές σπιτιών. Πτεροειδές φύλλωμα και εδώδιμο καρποί σε προχωρημένη ωρίμαση.

Γκορτσιά (αγριοαχλαδιά) (*Pyrus spinosa*). Δένδρο ή θάμνος. Βραδείαυξές είδος με εξαιρετικό ξύλο. Στεπικής προέλευσης που αναπτύσσεται εξαιρετικά στην Αττική και σε άλλες θερμές περιοχές της χώρας αλλά και σε μεγαλύτερα υψόμετρα. Εντυπωσιακή ανθοφορία την άνοιξη. Φέρει όμως ισχυρά αγκάθια που το καθιστούν δύσκολο στη διαχείριση. Εδώδιμο καρποί σε προχωρημένη ωρίμαση αλλά όχι ιδιαίτερα εύγευστοι (αίσθηση σάπιου αχλαδιού).



ΑΕΙΘΑΛΗ ΦΥΤΑ



Νεραντζιά (*Citrus X aurantium*). Είδος ευρέως χρησιμοποιημένο στη νότια Ελλάδα και στην Αττική. Μικρό δένδρο εξαιρετικά προσαρμοσμένο στο μέγεθος των πεζοδρομίων των μεγαλουπόλεων. Εύωσμα άνθη την άνοιξη και εντυπωσιακοί καρποί τον χειμώνα. Στα αρνητικά η πτώση των καρπών και η συλλογή τους.

Λεμονιά (*Citrus limon*). Μπορεί να αντικαταστήσει το προηγούμενο, όπως και άλλα εσπεριδοειδή. Στα αρνητικά, η ευρεία χρήση του στα πεζοδρόμια, η βάρβαρη συλλογή και το σπάσιμο των κλαδιών. Στις αυλές των σπιτιών όμως μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμη λόγω του καρπού. Υπάρχουν διάφορες ποικιλίες, ενδεχόμενα οι λεγόμενες δίφορες να είναι περισσότερο προτιμπίτες.



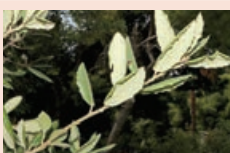
Ελιά (*Olea europaea*). Εκπληκτικό δένδρο με μεγάλη πλαστικότητα. Πολλές διαθέσιμες ποικιλίες που προσαρμόζονται στις απαιτήσεις σκίασης, κλαδέματος, ποικιλίες καρπών. Στα αρνητικά η αλλεργιογόνος δράση την εποχή της ανθοφορίας.

Δάφνη του Απόλλωνα (*Laurus nobilis*). Μικρό ή μεγαλύτερο δένδρο αναλόγως της διαχείρισής του. Εύωσμα φύλλα, χρήσιμα στη μαγειρική. Στα αρνητικά του είναι η εύκολη προσβολή της από κοκκοειδή. Απαιτεί δροσερότερα περιβάλλοντα.



Κουμαριά και γλυστοκουμαριά (αδραχνιά) (*Arbutus unedo* και *Arbutus andrachne*). Δύο είδη αρκετά διαδεδομένα στη θερμομεσογειακή ζώνη. Μπορούν να γίνουν μικρά ή μεγαλύτερα δένδρα ή να διατηρηθούν σε θαμνώδη μορφή. Οι καρποί εδώδιμοι αν και σε κάποιους ανθρώπους προκαλούν νοκοκέφαλο. Η γλυστοκουμαριά διαφέρει από την κουμαριά από τον λείο κορμό της και γίνεται συνήθως ψηλότερη. Ώριμοι κόκκινοι καρποί συνήθως μαζί με τα άνθη την περίοδο των αρχών του χειμώνα.

Πουρνάρι (*Quercus coccifera*). Η πλέον διαδεδομένη στην εποχή μας βελανιδιά στον ελληνικό χώρο έως και τα 1.000 μ. από τη θάλασσα. Μπορεί να εξελιχθεί σε μεγάλο δένδρο έως τα 20 μ. Στα αρνητικά του το αγκαθωτό φύλλωμα αλλά αν αποκτήσει κάποιο ύψος δεν μας ενοχλεί.



Αριά (αριός, αζιλακας στην Κρήτη) (*Quercus ilex*). Έτερο είδος βελανιδιάς με αιθαλές φύλλωμα παρόμοιο με της ελιάς. Εξαπλώνεται σε όλη τη δυτική Ελλάδα στα χαμηλά και μεσαία υψόμετρα. Στην ανατολική υπάρχει μια ασυνέχεια αλλά συναντιέται στη Χαλκιδική, στις ακτές και υπώρειες της Πιερίας, στην Όσσα, Πήλιο, Εύβοια και Αττική (Τατόι). Απαιτεί πιο δροσερά περιβάλλοντα και γίνεται μεγάλο δένδρο.

Ράμνος (*Rhamnus alaternus*). Συνήθης αλλά παρεξηγημένος θάμνος ή δένδρο σε σπάνιες περιπτώσεις. Ωραίο στιλπνό φύλλωμα, αρκετά αραιό όμως. Χρησιμοποιήθηκε σε δενδροστοιχίες εθνικών οδών με επιτυχία. Άγνωστο στον πολύ κόσμο εξαιρετικά όμως προσαρμοσμένο στη θερμomesογειακή ζώνη.



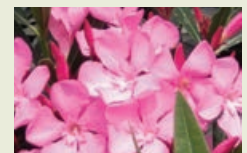
Σχίνος (*Pistacia lentiscus*). Κοινός θάμνος του μεσογειακού χώρου και της Ελλάδας, που μπορεί να εξελιχθεί σε μικρό δένδρο. Γνωστός και ως μαστιχόδενδρο της Χίου. Τα φύλλα του είναι σύνθετα, σκληρά δερματώδη. Μετά τις πυρκαγιές αναβλαστάνει, όπως όλα τα αείφυλλα πλατύφυλλα. Μπορεί να παράγει μαστίχη αν κάποιος ενδιαφέρεται και για τον σκοπό αυτό. Αναφέρεται από τον Γεννάδιο ότι στην Αττική είχε επιχειρηθεί η παραγωγή μαστίχης στην Αττική στο τέλος του 19ου αιώνα και μάλιστα αναφέρει ότι παρήγαγε εφάμιλλη με της Χίου. Απλά δε διατηρήθηκε ως καλλιέργεια.

Χαρουπιά (*Ceratonia siliqua*). Δένδρο των πλέον θερμών και ξηρών περιοχών της χώρας. Ο φυσικός της χώρας η ανατολική Πελοπόννησος και η Κρήτη. Μεταφυτεύτηκε σε πολλές περιοχές με επιτυχία. Δεν αντέχει στους παγετούς, χωρίς όμως να νεκρώνεται στο σύνολό της αλλά θέλει κάποια χρόνια επανάκαμψης. Πλούσιο φύλλωμα. Οι καρποί της εδωδιμοί που χρησιμοποιούνται για διάφορα παρασκευάσματα. Προσοχή στην επιλογή γιατί το είδος παρουσιάζεται άλλοτε ως δίοικο και άλλοτε ως δίκλινο οπότε κάποια άτομα δεν καρπίζουν. Στα αρνητικά της η ελαφρά δυσσομία την περίοδο της ανθοφορίας. Από τα σπέρματά της, λόγω του μάλλον ή ήπτον σταθερού βάρους τους, πήρε το όνομα το καράτι που χρησιμοποιείται στο ζύγισμα του χρυσού.



Λυγαριά (άγνος) (*Vitex agnus castus*). Είναι θαμνώδες φυτό με παλαμοσιδή φύλλα. Τα άνθη της εμφανίζονται αργά το καλοκαίρι και το φθινόπωρο με κυανούς και λευκούς χρωματισμούς. Φυσικός της χώρας οι παραρεμάτιες και σε γειτνίαση με τη θάλασσα περιοχές αλλά και ενδότερα της χέρσου. Παλαιότερα χρησιμοποιούνταν οι βλαστοί της στην καλαθοπλεκτική. Στην αρχαιότητα ήταν αφιερωμένη στη θεά Αφροδίτη και χρησιμοποιείτο από τις γυναίκες προς εξαγνισμό, εξ ου και η ονομασία της «άγνος».

Πικροδάφνη (*Nerium oleander*). Πολύ γνωστό φυτό που διατίθεται σε ποικίλους χρωματισμούς (κόκκινο, λευκό κίτρινο) και με απλά ή διπλά άνθη. Παραρεμάτιο φυτό στους φυσικούς της χώρους αλλά ευρέως δοκιμασμένο και σε μεγαλύτερα υψόμετρα. Μπορεί να διατηρηθεί ως θάμνος ή να εξελιχθεί ως μικρό δένδρο. Προσοχή, όλα τα τμήματά της είναι δηλητηριώδη όχι στην επαφή αλλά στη μάσηση. Κατά τα άλλα στολίζει υπέροχα τις εθνικές μας οδούς και διατηρεί την ανθοφορία της όλο το καλοκαίρι.



Μηδική δενδρώδης (*Medicago arborea*). Μικρός θάμνος που εμφανίζεται φυσικά κυρίως στον νησιωτικό χώρο. Μειώνει σημαντικά το φύλλωμά της το καλοκαίρι δίνοντας στο φυτό θλιβερή όψη. Τον χειμώνα όμως είναι καταπράσινο και έχει πλούσια κίτρινα άνθη. Επιθυμητό στη βόσκηση. Το ξύλο της εξαιρετικά σκληρό και βαρύ αντίστοιχο με τον έβενο με μεγαλύτερη πυκνότητα από το νερό.

Ανάγυρος (*Anagyris foetida*). Γνωστό από την αρχαιότητα και τις κωμωδίες του Αριστοφάνη λόγω της έντονης δυσσομίας του. Γνωστή η φράση του «Μην κίνει τον ανάγυρο». Αντίστοιχα με τη δενδρώδη μηδική, αποβάλλει το φύλλωμα το καλοκαίρι. Τον χειμώνα έχει ζωηρό πράσινο χρώμα και τα άνθη του είναι εξαιρετικής ομορφιάς αν και δυσδιάκριτα λόγω υποκιτρίνου ή μάλλον πρασινοκιτρίνου χρώματος.



Βιβούρνο (*Viburnum tinus*). Μικρός θάμνος με εύοσμα άνθη και εξαιρετικό μελισσοκομικό φυτό. Οι καρποί του είναι στιλπνοί, βαθέως κυανοί. Επιδέχεται έντονες κλαδεύσεις για επιθυμητά σχήματα. Αρκετά σπάνιο στους φυσικούς του χώρους. Αμφισβητείται η προέλευσή του.

Λιγούστρο (*Ligustrum vulgare*). Θάμνος ή δένδρο. Συνήθως χρησιμοποιείται σε πυκνή φύτευση για φράχτες. Επιδέχεται έντονες κλαδεύσεων. Το φύλλωμα σκληρό, βαθύ σκοτεινό πράσινο αλλά δημιουργεί αίσθηση μονοτονίας. Όταν ανθίζει την άνοιξη είναι εντυπωσιακό και τα άνθη είναι εύοσμα, λευκά ή υποκίτρινα. Εξαιρετικά δύσπλεκτο είδος. Περισσότερο προσαρμοσμένο σε υγρότερα κλίματα.



Δενδρολίβανο (αρισμαρί) (*Rosmarinus officinalis*). Μικρός θάμνος με διάφορες μορφές ακόμα και έρπουσες. Μελισσοκομικό με αρωματικά φύλλα που χρησιμοποιούνται στη μαγειρική. Στην Ελλάδα κυρίως καλλιεργείται ως κοσμητικό και οι μοναδικοί φυσικοί πληθυσμοί εντοπίζονται στην περιοχή της Ριτσώνας κοντά στη Χαλκίδα.

Λιμόνιο το μονοπέταλο (*Limonium monopetalum*). Είδος εξαιρετικά σπάνιο στη χώρα μας και συναντάται κυρίως στον νησιωτικό χώρο και σε υφάλμυρα εδάφη μαζί με άλλα είδη λιμονίου. Γίνεται μικρός θάμνος εξαιρετικά ανθεκτικός σε προβληματικά αλατούχα εδάφη και είναι το πλέον κατάλληλο για φράχτες κοντά στη θάλασσα. Εντυπωσιακά τα κυανά άνθη του και τα σκληρά ασημίζοντα φύλλα του.



Κλείνοντας τον κατάλογο με τα γηγενή πλατύφυλλα (φυλλοβόλα και αειθαλή) θα ήθελα να επισημάνω ότι τα μεσογειακά θερμόφιλα κωνοφόρα (χαλέπιος πεύκη, τραχεία πεύκη κουκουναριά, κυπαρίσσι, άρκευθος φοινικική και μακρόκαρπη), δε σημαίνει ότι δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Είναι αλήθεια ότι καίγονται περισσότερο εύκολα από τα υπόλοιπα, λόγω της μεγάλης περιεκτικότητας σε ρετσίνι αλλά θα μπορούσαν μεμονωμένα και σε ασυνέχειες να χρησιμοποιηθούν. Οι γεωτεχνικοί θα ήταν καταλληλότεροι στον σχεδιασμό και στον τρόπο χρήσης τους, ώστε να μην γίνονται επικίνδυνα στην έναρξη και μετάδοση της φωτιάς.

ΑΝΑΡΡΙΧΩΜΕΝΑ ΦΥΤΑ



Κισσός (*Hedera helix*). Το κατ' εξοχή αναρριχώμενο φυτό στην Ελλάδα. Προτιμά υγρά περιβάλλοντα και σκιαζόμενα μέρη. Με μικρή φροντίδα αναπτύσσεται ευχερώς και μπορεί να δημιουργεί φράχτες σε πλεκτό σύρμα ή σε τοίχους, όπου προσκολλάται με εναέριες ρίζες. Κάποιες φορές μπορεί να δημιουργεί προβλήματα σε τοίχους ή σε άλλα δένδρα στο οποία αναρριχάται και πολλές φορές ο εναγκαλισμός να είναι μοιραίος για το δένδρο. Αλλά και έρπον κρατά υγρασία στο έδαφος.

Αμπέλι (*Vitis vinifera*). Συνήθως χρησιμοποιείται σε κρεβατίνες για τους εδώδιμους και οινοπαραγωγικούς βότρυες. Σε φυσικούς πληθυσμούς το συναντάμε ως αναρριχώμενο, όπου μπορεί να συγκρατείται με έλικες σε άλλα δενδρώδη ή θαμνώδη φυτά.



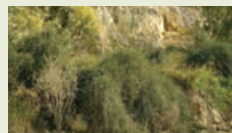
Κληματίδα (*Clematis flammula* και *Clematis cirrhosa*). Υπάρχουν πολλών ειδών κληματίδες αλλά θα προτείναμε για τις περιοχές μας δύο. Τη φλογώδη και την τσιρόζα. Η φλογώδης λέγεται έτσι γιατί τα φύλλα της έχουν φλογώδη γεύση, δεν τρώγονται ούτε όμως είναι δηλητηριώδη. Τα άνθη της είναι εντυπωσιακά και οι καρποί της επίσης έχουν νεφροειδή πτερύγια. Είναι όμως φυλλοβόλος. Η τσιρόζα είναι αειθαλής και τα άνθη της είναι λευκά, μεγάλα και μοιάζουν με ενώτια (σκουλαρίκια).

Ατρίπλεξ ο άλυμος (*Atriplex halimus*). Είναι αναρριχώμενο είδος των υφάλμυρων εδαφών ή άλλων παραθαλάσσιων οικοσυστημάτων. Δεν έχει στο παρελθόν χρησιμοποιηθεί σε φράχτες αλλά θα μπορούσε να ευδοκιμήσει σε έντονα θαλάσσια περιβάλλοντα.



Αρκουδόβατος (*Smilax aspera*). Φυτό χαρακτηριστικό της υγρότερης ζώνης των αειφύλλων πλατυφύλλων. Πολύ δύσκολο στη χρήση του φυτού λόγω των ισχυρών ακανθών του βλαστού και των φύλλων. Άνθη λευκά και καρποί εντυπωσιακοί κόκκινοι σε τσαμπιά. Για ειδικούς αποτρεπτικούς φράχτες ίσως είναι ιδανικό.

Έφεδρα (*Ephedra foeminea*). Φαρμακευτικό φυτό με τονωτικές ιδιότητες των κόκκινων καρπών της. Αν δεν γνωρίζουμε τη σωστή φαρμακευτική χρήση τους, προτιμότερο να το αποφεύγουμε. Φύλλα και κλαδιά όμοια, γραμμοειδή. Αναρριχάται σε βράχια και άλλα φυτά κυρίως θαμνώδη. Τρώγονται όλα τα τμήματά της από τις κουρούνες χωρίς να γνωρίζουμε το λόγο.



Αγιόκλημα (*Lonicera periclymenum*). Παραδοσιακά χρησιμοποιούμενο φυτό στους φράχτες οικιών για τα αρωματικά του άνθη. Χρειάζεται κάποια υποβοήθηση για να καλύψει στην επιθυμητή μορφή το φράχτη.

ΑΛΛΟΧΘΟΝΑ ΕΓΚΛΙΜΑΤΙΣΘΕΝΤΑ ΕΙΔΗ

Πριν προχωρήσουμε στα προτεινόμενα είδη, θα ήταν σωστό να αναφερθεί ότι στην αγορά κυκλοφορούν πολλά είδη. Τα τελευταία χρόνια οι φυτωριόχοι έχουν εισαγάγει πληθώρα ειδών, εφόσον ο στόχος τους είναι ο εντυπωσιασμός και το κέρδος. Ελάχιστες είναι οι εξαιρέσεις παραγωγής φυτών προσαρμοσμένων στις ελληνικές κλιματικές και εδαφολογικές απαιτήσεις. Είναι αλήθεια ότι σε κάθε αδαή κοινό άνθρωπο, το εξωτικό εντυπωσιάζει. Το πρόβλημα όμως είναι κατά πόσο αυτά τα νέα προτεινόμενα είδη έχουν δοκιμασθεί σε μεγάλο βάθος χρόνου και έχουν επιτύχει. Από την άποψη αυτή θα περιορισθούμε στα δοκιμασθέντα είδη και αντιμετωπίζουμε με περίσκεψη τα νέα προτεινόμενα στην αγορά. Ενδεχόμενα και λόγω της πληθώρας να έχουμε παραλείψει κάποια από αυτά.

Περουβιανό πιπερόδενδρο (*Schinus mole*). Μικρό ή και μεγαλύτερο δένδρο εξαιρετικά εγκλιματισθέν. Πολύ σοφά οι παλαιότεροι γεωπόνοι των δήμων το αξιοποίησαν και δεν είχαν άδικο. Ανθεκτικό σε αστικά περιβάλλοντα. Τα άνθη του πολυάριθμα, μικρά, οι καρποί του κόκκινοι σε μεγάλα σχετικά τσαμπιά. Όταν τρίψουμε τα φύλλα του μυρίζουν σαν πιπεριά, εξ ου και το εξελληνισμένο του όνομα.



Κοιλρετέρια (*Koelreuteria paniculata*). Μικρό δένδρο, εξαιρετικά ανταποκρινόμενο στο αστικό περιβάλλον. Πλούσια κίτρινα άνθη και εντυπωσιακή ταξικαρπία με κοκκινίζοντες μεγάλους σάκκους που περιβάλλουν τα σπέρματα.

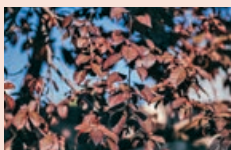
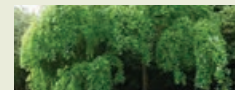
Ψευδακακία (*Robinia pseudacacia*). Πολύ σύνθηες είδος στη χώρα μας με ευρεία χρήση. Εύοσμα άνθη και σύνθετο φύλλωμα. Από προσωπικές μαρτυρίες, με ανάστροφο εμβολιασμό λέγεται ότι επιτυγχάνεται πλούσιότερο σγουρό πυκνό φύλλωμα και οι βλαστοί δε φέρουν αγκάθια. Χρήζει επιβεβαίωσης.





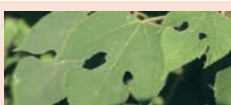
Ακακία Κωνσταντινουπόλεως (*Albizia gulibrissin*). Αρκετά διαδεδομένο είδος που χρησιμοποιείται σε ανοιχτούς χώρους λόγω της ομβρελοειδούς μορφής της κόμης. Εντυπωσιακά μεγάλα άνθη περιβαλλόμενα από θυσάνους με κόκκινες κλωστές εξ ου και το όνομά της (γκιουλ=ρόδο και μπρισίμ = κλωστή).

Σοφόρα (*Sophora japonica*). Μεγάλο δένδρο αλλά με κλαδέματα μπορεί να κρατηθεί σε μικρότερο ύψος. Κατάλληλο για δενδροστοιχίες που δημιουργεί εντυπωσιακές αλές. Άνθη μικρά πολυάριθμα λευκά.



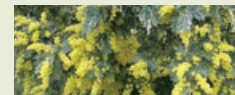
Αγριοδαμασκηνιά (*Prunus cerasifera var. pissardii*). Το εν λόγω είδος αν και είναι ιθαγενές της νοτιοανατολικής Ευρώπης, της Δυτικής Ασίας και της χώρας μας, αναφέρεται εδώ ως ποικιλία (*var. pissardii*), επειδή αναπτύχθηκε για αισθητικούς λόγους και δικαίως έχει αποσπάσει βραβεία κηπουρικής, εφόσον το φύλλωμα της ποικιλίας έχει το χρώμα της βαθιάς πορφύρας (βυσινί). Μικρό δένδρο με εδωδιμους καρπούς και εξαιρετικά ενδιαφέρον για τους κηπουστές στον χρωματισμό και τονισμό των αντιθέσεων.

Γουσιτίσια (*Justicia adhadota*). Μικρός ή μεγαλύτερος θάμνος με πυκνούς βλαστούς και πλούσιο φύλλωμα με μεγάλα φύλλα. Τα άνθη επίσης μεγάλα, συνήθως λευκά. Απαιτητικό σε νερό. Έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως σε πάρκα.

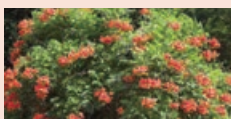


Μηρουσονέτια παπιρίφερα (*Broussonetia papyrifera*). Συνήθως μικρό δένδρο συγγενές της μουριάς και τη συκιάς. Φύλλα μεγάλα παρόμοια της συκιάς. Απαιτεί τιθάσωση γιατί καταλαμβάνει μεγάλο χώρο και επεκτείνεται σε ανεπιθύμητα σημεία εκδηλώνοντας αντίστοιχη συμπεριφορά με τη συκιά.

Γαζία (*Acacia dealbata*). Μικρό δένδρο με σύνθετα πολυσιχιδή φύλλα και κίτρινα άνθη που εμφανίζονται στην καρδιά του χειμώνα. Εξαιρετικά προσαρμοσμένο στην Αττική και σε περιοχές με παρόμοιο περιβάλλον και κλιματικές συνθήκες. Προσαρμοσμένο, λόγω μεγέθους, στα ελληνικά πεζοδρόμια.

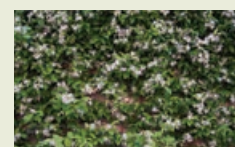


ΑΛΛΟΧΘΟΝΑ ΑΝΑΡΡΙΧΩΜΕΝΑ



Μπιγκνόνια (*Campsis grandiflora, syn. Bignonia grandiflora*). Πατρίδα της είναι η Ανατολική Ασία. Δημιουργεί πλούσιους φράχτες με κάποια αναρχία στη μορφή και απαιτεί φροντίδες για να λάβει την επιθυμητή μορφή. Εντυπωσιακά είναι τα μεγάλα κορανοειδή άνθη σε αποχρώσεις του κόκκινου - πορτοκαλί.

Γιασεμί (*Jasminum officinale*). Προέρχεται από τον Καύκασο, αλλά έχει χρησιμοποιηθεί σε όλες τις μεσογειακές χώρες με μεγάλη επιτυχία. Επί πολλά έτη δοκιμασμένο και η χρήση του στο παρελθόν σε φράχτες μονοκατοικιών, έχει αφήσει το αρωματικό του αποτύπωμα σε ολόκληρες συνοικίες. Συνδέεται στενά με την παράδοση και αποτελεί πολύ κοινό και γνώριμο είδος. Χρειάζεται βέβαια κάποιες περιποιήσεις και κάποια υποστήριξη για να ακολουθεί τις επιθυμητές μορφές.



Κίτρινο γιασεμί (*Jasminum nodiflorum*). Προέρχεται από την Κίνα. Χρησιμοποιήθηκε ευρέως στην Ευρώπη και την Αμερική. Δημιουργεί πυκνούς φράχτες με βλαστούς καταπίπτοντες. Όπως και τα προηγούμενα είδη θα ήταν προτιμότερο ο φράχτης υποδοχής να έχει καλές προδιαγραφές υποστήριξης και αντοχής για μεγάλη διάρκεια. Διαφορετικά οι εργασίες αντικατάστασης θα είναι πολυδάπανες και χρονοβόρες.

Βουκαινβίλια (*Bougainvillea spectabilis*). Το όνομά της προήλθε από τον Γάλλο στρατιωτικό Louis Antoine de Bougainville, ο οποίος επισκέφτηκε τη νότια Αμερική σε διάφορες εξερευνητικές αποστολές. Εισήχθη στη χώρα μας μάλλον τον 19ο αιώνα από Έλληνες ναυτικούς. Πλέον αποτελεί στοιχείο στολισμού των κατοικιών του νησιωτικού μας χώρου. Κυκλοφορεί με πολλές χρωματικές παραλλαγές, πορφυρό, φούξια και λευκό. Δύσκολο στη διαχείριση λόγω των αγκαθιών των βλαστών του αλλά εξαιρετικά εντυπωσιακό.



Γλυσιβία (*Wisteria chinensis*). Κινέζικη η προέλευσή του, όπως φανερώνει και το όνομά του. Φυτό που χρησιμοποιήθηκε ευρέως σε στεγασμένες στοές και πέργκολες. Εντυπωσιακές οι μεγάλες ταξιανθίες του που κρέμονται ως τσαμπιά με κυανή απόχρωση. Δυστυχώς είναι μικρή η περίοδος ανθοφορίας του, περίπου δύο εβδομάδες.

Πλουμπάγκο του ακρωτηρίου (*Plumbago capensis*). Πολλές φορές αναφέρεται κακώς και ως μπλε γιασεμί. Προέρχεται από τη νότια Αφρική. Υπάρχει και αντίστοιχο ελληνικό είδος αλλά δυστυχώς είναι μονοετές ή διετές (*Plumbago euroraea*). Του ακρωτηρίου χρησιμοποιήθηκε με επιτυχία στην Αττική σε δημόσιους κήπους και φράχτες. Τα άνθη του είναι κυανά (γλαυκά) πολυάριθμα σε ταξιανθίες που δημιουργούν όμορφα μεγάλα μπουκέτα.



Πληροφορίες: Ινστιτούτο Μεσογειακών & Δασικών Οικοσυστημάτων, Τέρμα Αλκμάνος, Ιλίσια, 115 28 Αθήνα, τηλ.: 210 7784850, e-mail: gekaretsos@yahoo.gr, www.fria.gr